

TURINYS

Įvadas	9
1. Nebylioji dauguma: Charles'io Bonnet sindromas	15
2. Kalinio kino teatras: sensorinė deprivacija	43
3. Keli nanogramai vyno: haliucinaciniai kvapai	53
4. Girdėti nebūtus dalykus	61
5. Parkinsonizmo mirazai	81
6. Pakitusios sąmonės būsenos	95
7. Raštai: migrenos su vaizdiniais	125
8. „Šventoji“ liga	135
9. Padalytas pusiau: haliucinacijos pusiniame regėjimo lauke	163
10. Kliesės	177
11. Ant miego slenkščio	193
12. Narkolepsija ir košmarai	211
13. Neramus protas	221
14. Gyvavaizdžiai: savo atvaizdo haliucinacija	245
15. Fantomai, šešėliai ir juntami vaizdukliai	261
Padėkos	281
Bibliografija	283
Rodyklė	299

ĮVADAS

Kai XVI amžiaus pradžioje pirmą kartą buvo pavartotas žodis „haliucinacija“, jis reiškė „klejojantį protą“. Ir tikrai apie 1830 metus prancūzų psichiatras Jeanas Etienne'as Esquirolas suteikė šiam terminui reikšmę, kuria jį tebevartojame ir šiandien. Iki tol haliucinacijos buvo vadinamos tiesiog „apsireiškimais“. Tikslūs žodžio „haliucinacija“ apibrėžimai vis dar gerokai skiriasi, dažniausiai dėl to, jog nėra taip paprasta atskirti, kur yra ta haliucinacijos, neteisingo suvokimo ir iliuzijos riba. Paprastai haliucinacijos apibūdinamos kaip suvokiniai, atsirandantys nepriklausomai nuo apčiuopiamos realybės, kai matome ir girdime neegzistuojančius dalykus.*

Įžvalgomis iš dalies galima dalytis. Antai jūs ir aš galime sutarti, kad ten auga medis. Tačiau jei sakyčiau: „Aš ten matau medį“, o jūs nežiūrėtumėte nieko panašaus, mano „medį“ palaikytumėte haliucinacija, kažkuo, ko negalite pastebėti nei jūs, nei kas kitas, kitaip tariant, mano smegenų ar proto pramanu. Tačiau tam, kuris patiria haliucinacijas, jos atrodo labai tikroviškos, taigi visais atžvilgiais gali atstoti suvokimą, pradėdant nuo to, kaip jos išplinta į realų pasaulį.

* Man pačiam priimtinausias apibrėžimas yra Williamo Jameso knygoje *Principles of Psychology*, išleistoje 1890 m.: „Haliucinacija yra ryškiai jutiminė sąmonės forma. Tas pojūtis yra toks kokybiškas ir tikras, tarsi būtų sukeltas realaus objekto, skirtumas tik tas, kad jokie objekto nėra.“ Apibrėžimų yra pasiūlę ir daugelis kitų mokslininkų, dešimtis jų savo enciklopedijoje *Dictionary of Hallucinations* pateikia Janas Dirkas Blomas.

Haliucinacijos dažnai būna stulbinančios. Ir tokias jas kartais daro jų turinys. Pavyzdžiui, tai gali būti gigantiškas voras kambario viduryje ar nedidukai, 6 colių ūgio, žmonės. Bet iš esmės taip yra todėl, kad nėra bendru susitarimu grįsto patvirtinimo – niekas kitas nemato to, ką matai tu, o tada sukrėstas supranti, kad milžiniškas voras ir maži žmogeliukai veikiausiai tik tavo galvoje.

Vaizduotės sukelti paprasti vaizdiniai – stačiakampis, draugo veidas ar Eifelio bokštas – lieka jūsų galvoje. Jie nepersikelia į apčiuopiamą realybę kaip haliucinacija ir jiems dar trūksta haliucinacijai būdingo suvokinio detalumo. Jūs aktyviai kuriate tokius laisvus vaizdinius ir kada panorėjęs galite juos peržiūrėti. Haliucinacijų atveju yra priešingai: tampate pasyvūs ir bejėgiai – jos jus užvaldo nevalingai. Haliucinacijos atsiranda ir dingsta kada panorėjusios, o ne tada, kai to norite jūs.

Yra ir kitas haliucinacijų veikimo būdas, kartais vadinamas pseudohaliucinacija. Tokiu atveju haliucinacijos nepersikelia į empirinę erdvę, o regimos tarsi po vokais – jos paprastai pasirodo snūduriuojant, užmerkus akis. Tačiau šios vidinės haliucinacijos turi visus kitus haliucinacijoms būdingus požymius: jos, kitaip nei normalūs vaizdiniai, yra nevalingos, nekontroliuojamos, gali būti antgamtiškų spalvų ir turėti neįtikėtinų detalių ar keistų formų bei transformacijų.

Haliucinacijos gali sutapti su klaidingu matymu arba iliuzijomis. Jei, žiūrėdamas į kieno nors veidą, matau tik pusę jo, tai yra klaidingas suvokimas. Pakliuvus į sudėtingesnes situacijas skirtumas dar labiau išsitrina. Jei žiūriu į ką nors stovintį priešais mane ir matau ne vieną, o penkias paeiliui stovinčias vienodas figūras, kas tai yra: ar polioipija – neteisingas suvokimas, ar haliucinacija? Jei matau kažką, pereinantį iš kairės kambario pusės į dešinę, o paskui tas asmuo kerta kambarį lygiai tokiu pat būdu vis iš naujo: ar šis pasikartojimas liudija sutrikusį suvokimą (palinopsiją), haliucinaciją ar

abu kartu? Tokius dalykus esame linkę vadinti neteisingu suvokimu arba iliuzija (aišku, jei ten kažkas apskritai yra, pavyzdžiui, žmogaus figūra); haliucinacijos atsiranda iš niekur. Vis dėlto daugelis mano pacientų patiria aiškias haliucinacijas, iliuzijas, painias mispercepcijas, kurias kartais būna labai sunku atskirti vieną nuo kitos.

Nors haliucinacijos, kaip psichinis reiškinys, tikriausiai yra tokio pat senumo kaip žmogaus smegenys, mūsų žinios apie jas labiau prasiplėtė tik per pastaruosius kelis dešimtmečius.* Šias naujas žinias pirmiausia lemia naujos galimybės, leidžiančios vizualiai stebėti smegenis ir haliucinacijas patiriančių žmonių smegenų elektrinę ir medžiagų apykaitos veiklą. Šie metodai drauge su implantuotų elektrodų tyrimais, taikomais pacientams, sergantiems sunkia epilepsijos forma, ir tiems, kuriems reikia operacijos, ir leido nustatyti, kad skirtingos smegenų dalys yra atsakingos už skirtingas haliucinacijas. Pavyzdžiui, dešinioji smilkininė smegenų skiltis atsakinga už veidų atpažinimą; jeigu ją neįprastai suaktyvinsime, žmogus gali išvysti veidų haliucinacijas. Kitoje smegenų pusėje yra atitinkama vieta, kuri atsakinga už skaitymą – žodžio vaizdinys formuoja sritį verpstės formos vingyje. Jei ši sritis neįprastai stimuliuojama, gali kilti raidinių ar pseudožodinių haliucinacijų.

Haliucinacijos yra „pozityvus“ reiškinys, skirtingai nuo negatyvių ligos ar nelaimingo atsitikimo sukeltų simptomų, trūkumų ar netekčių, kuriais paprastai ir remiasi neurologijos mokslas. Haliucinacijų fenomenologija dažnai nurodo smegenų struktūras ir mechanizmus, dalyvaujančius joms atsirandant, dėl to potencialiai gali suteikti daugiau tiesioginių įžvalgų apie smegenų veiklą.

* Tiksliai nežinome, ar kiti gyvūnai patiria haliucinacijų, nors buvo pastebėtas „haliucinacinis“ laboratorijoje auginamų ir natūralioje aplinkoje gyvenančių gyvūnų elgesys. Tai apžvalgoje yra aprašę Ronaldas K. Siegelis ir Murray E. Jarvikas.

•

Haliucinacijos visuomet užėmė svarbią vietą mūsų dvasiniame gyvenime ir kultūroje. Iš tiesų įdomu, kiek haliucinacijų patirtys buvo pasitelktos kuriant meną, folklorą ir net religiją. Ar geometriniai raštai, matomi migrenos ir panašių būsenų metu, nėra užuomina į aborigenų meno motyvus? Ar gali būti taip, kad haliucinacijos apie mažytes būtybes, kurios nėra jau tokios neįprastos, įkvepia tokius folkloro personažus kaip elfai, velniūkščiai, nykštukai ir fėjos? Ar bauginančios haliucinacijos apie slogučius, kai žmogų jodo ir dusina bloga antgamtinė būtybė, nepripusdėdą prie mūsų kuriamų demonų, raganų ar piktybiškų ateivių idėjų? O gal ekstaziški Dostojevskio traukuliai veikė mūsų dieviškumo pajautą? Ar atsiskyrimo nuo fizinio kūno patirtys sukuria jausmą, jog siela gali gyventi be kūno? Galbūt haliucinacijų nerealumas skatina tikėjimą vaiduokliais ir dvasiomis? Kodėl kiekviena mums žinoma kultūra ieškojo haliucinogeninių narkotikų, o juos radę pirmiausia naudodavo religinėms apeigoms?

Ši mintis nėra nauja. Dar 1845 metais Alexandre'as Brierrė'as de Boismont'as pirmoje susistemintoje medicininėje knygoje, skyriuje „Psichologijos, istorijos, moralės ir religijos požiūris į haliucinacijas“, tyrinėjo minėtus klausimus. Antropologai, tarp kurių ir Westonas La Barre'as bei Richardas Evansas Schultesas, yra užfiksavę haliucinacijų reikšmę įvairioms pasaulio visuomenėms.* Laikas tik išplėtė ir padarė skvarbesnį mūsų kultūriškai svarbų suvokimą apie tai, kas iš pradžių galėjo atrodyti kaip neurologinė keistybė.

Šioje knygoje aš tik trumpai užsiminsiu apie neaprepiamą ir užburiantį sapnų pasaulį, – kuris, kaip būtų galima ginčytis, yra tam

* La Barre'as išplėstą antropologinių požiūrių į haliucinacijas apžvalgą pateikė skyriuje, publikuotame 1975 m.

tikros rūšies haliucinacijos, – kad paminėčiau kai kurių haliucinacijų sapniškas savybes ir kai kurių traukulių metu nutinkančias sapnines būsenas. Yra manančiųjų, kad sapninės būsenos ir haliucinacijos nesiskiria (tai ypač susiję su haliucinacijomis, patiriamomis prieš užmiegant arba bundant), tačiau iš tikrųjų tai nėra tapatūs dalykai.

Dažnai atrodo, kad haliucinacijos sukelia vaizduotės, sapnų, fantazijos kūrybiškumo arba suvokimui būdingo detalių ryškumo bei išoriškumo pojūtį. Tačiau haliucinacija nėra nė vienas iš šių dalykų, nors juos ir sieja keli neurofiziologiniai mechanizmai. Haliucinacija yra unikali ir ypatinga sąmonės bei psichikos būsenos kategorija.

Haliucinacijas, kurias dažnai patiria šizofrenija sergantys žmonės, reikėtų nagrinėti atskirai. Tam reikalinga atskira knyga, nes šių haliucinacijų negalima atskirti nuo stipriai pakitusio šizofrenija sergančių žmonių vidinio bei išorinio gyvenimo. Todėl apie šizofrenijos sukeltas haliucinacijas šioje knygoje kalbėsiu nedaug, daugiausia dėmesio skirsiu haliucinacijoms, atsirandančioms užklupus „organiškoms“ psichozėms. Pavyzdžiui, laikinos psichozės kartais siejamos su kliedesiais, epilepsija, narkotikų vartojimu ir tam tikromis ligomis.

Daugelis kultūrų haliucinacijas, kaip ir sapnus, laiko ypatinga ir paslaptinga sąmonės būseną, kurios aktyviai siekiama per dvasines praktikas, meditaciją, narkotikus ar vienatvę. Tačiau šiuolaikinėje Vakarų kultūroje dažnai manoma, kad haliucinacijos pranašauja beprotybę arba rodo, kad smegenyse vyksta kažkas baisaus, nors didžiuma haliucinacijų neturi tokių niūrių pasekmių. Haliucinacijos siejamos su didele gėda, todėl pacientai dažnai nenori prisipažinti patiriantys haliucinacijas, nes bijo, kad jų draugai ar gydytojai pagalvos, jog jie kraustosi iš proto. Man labai pasisekė, kad mano darbas ir susirašinėjimas su skaitytojais – o tai yra mano, kaip gydytojo, darbo dalis – suvedė su nemažai žmonių, norinčių

pasidalyti savo patirtimis. Daugelis vylėsi, kad jų papasakotos istorijos padės sušvelninti šią temą lydincius nemalonus nesusipratimus.

Šią knygą laikau tarsi haliucinacijų raidos istorija ar antologija, kurioje aprašomas haliucinacijų poveikis žmonėms ir jas išgyvenusiųjų patirtys, nes tik autentiškas pasakojimas gali atskleisti haliucinacijų galią.

Kai kurie skyriai yra pateikti laikantis medicininių kategorijų, kaip antai: aklumas, sensorinė deprivacija, narkolepsija ir t. t. Kiti išdėstyti pagal jutimo modalumą, pavyzdžiui: klausą, gebėjimą užuosti ir panašiai. Tačiau tarp šių kategorijų egzistuoja daug sutapimų bei sąsajų. Reikia nepamiršti, kad panašios haliucinacijos gali pasireikšti įvairiomis sąlygomis. Tikiuosi, kad knygoje pateikiami mano atrinkti pavyzdžiai padės pajusti haliucinacinių patirčių įvairovę ir niuansus, juk haliucinacijos – tai svarbi žmogiškojo būvio dalis.

Vieną 2006 metų lapkričio dieną man netikėtai paskambino iš slaugos namų, kuriuose dirbu. Šių namų gyventoja Rozali – moteris, perkopusi devintą dešimtį, staiga ėmė kažką matyti, jai prasidėjo keistos haliucinacijos, kurios atrodė neapsakomai tikros. Slaugytojos pakvietė psichiatrą, kad ją apžiūrėtų, tačiau jos norėjo sužinoti, ar tai nebus neurologinė problema, pavyzdžiui, Alzheimerio liga, galbūt ir insultas.

Atvykęs pasisveikinau ir nustebau: Rozali buvo visiškai akla, tiesa, slaugytojos nebuvo apie tai užsiminusios. Nors ji jau keletą metų buvo visiškai akla, tačiau dabar priešais save „regėjo“ objektus. Ją aplankęs paklausiau: „Ką tiksliai matai?“ – „Žmones rytietiškais drabužiais! – sušuko ji. – Apsirengę laisvais drabužiais, jie laipioja laiptais aukštyn žemyn... Matau vyrą, kuris, atsisukęs į mane, nusišypso, o jo dantys vienoje burnos pusėje siaubingai dideli. Regiu ir gyvūnus. Matau kažkokią vietovę, baltą pastatą, krinta minkštas sniegas, sukasi snaigės. Regiu arklį – ne gražų žirgą, o darbinį arklį – su pakinktais, trypiantį sniegą; vaizdai nuolatos keičiasi. Matau daug vaikų, laipiojančių laiptais, jie vilki ryškiaspalvius rožinius, mėlynus, tarsi rytietiškus rūbus.“

Tokius vaizdus ji regėjo jau keletą dienų.

Pastebėjau, kad haliucinacijų metu Rozali, beje, kaip ir daugelio kitų pacientų, akys buvo atmerktos ir, nors ji nieko nematė, nuolatos judėjo, tarsi regėtų realų vaizdą. Būtent tai iš pradžių ir patraukė

slaugytojų dėmesį. Toks atidus apžiūrinėjimas nėra būdingas įsivaizduojamiems dalykams. Daugelis žmonių, norėdami susikonsultuoti į vidinius vaizdinius, yra linkę užsimerkti arba nukreipti svajingą žvilgsnį į tolį. Colinas McGinnas knygoje *Mindsight* pastebi, kad žmogus, pasinėręs į vaizduotę, nesitiki ten išvysti ko nors neįprasto, o štai haliucinacijos gali būti kupinos netikėtumų. Dažnai jos daug detalesnės nei vaizdiniai ir tiesiog prašosi būti išnagrinėtos bei iširtos.

Pasak Rozali, jos haliucinacijos „labiau priminė filmą“ nei sapną ir, kaip būdinga filmams, kartais žavėdavo, nors kartais keldavo ir nuobodulį: „Tas vaikščiojimas aukštyn žemyn, rytietiški apdarai.“ Jie užeidavo ir praeidavo ir, rodėsi, neturėjo nieko bendro su Rozali. Vaizdai būdavo begarsiai, o matomi žmonės nekreipdavo į ją dėmesio. Nepaisant keisto begarsio dalyvavimo, figūros atrodė gana tvirtos ir tikroviškos, kartais ir dvimatės. Tačiau ji niekuomet nebuvo patyrusi nieko panašaus, tad ir ėmė galvoti, ar kartais nesikrausto iš proto?

Atsargiai apklausęs Rozali nepastebėjau nieko panašaus į sumišimą ar klejones. Pažvelgęs į jos akis per oftalmoskopą, nepamačiau nieko neįprasto, tik smarkiai pažeistas tinklaines. Neurologiškai ji atrodė visiškai sveika – ne pagal metus energinga ir ryžtinga senutė. Patikinau ją, kad smegenys atrodo sveikos, o protas šviesus. Ir iš tiesų ji neatrodė pamišusi. Paaiškinau jai, kad haliucinacijos neretai ištinka aklus ar regėjimo negalią turinčius asmenis ir kad šios vizijos nėra susijusios su psichine negalia – tai smegenų reakcija į regos praradimą. Rozali sirgo Charles'io Bonnet sindromu.

Išklausiusi mane, ji suglumo ir paklausė, kodėl haliucinacijos prasidėjo dabar – juk ji nemato jau keletą metų. Visgi Rozali buvo labai malonu girdėti, kad jos haliucinacijas sukelia žinomas sutrikimas, kuris netgi turi pavadinimą. Ji išsitiesė ir tarė: „Pasakykite slaugėms, kad man Charles'io Bonnet sindromas, – ir netrukus paklausė: – O kas buvo tas Charles'is Bonnet?“

Charles'is Bonnet buvo XVIII amžiaus šveicarų gamtininkas, kuris tyrinėjo daug ką – nuo entomologijos iki polipų ir kitų mikroorganizmų reprodukcijos bei regeneracijos. Užklupus akių ligai, jis nebegalėjo užsiimti taip mėgstama mikroskopija, todėl ėmėsi botanikos – atliko pirmuosius fotosintezės tyrimus, vėliau palinko į psichologiją, o galiausiai – į filosofiją. Išgirdęs, kad jo senelis Charles'is Lullinas ėmė regėti „vizijas“, nors buvo jau beveik apakęs, Bonnet paprašė jo viską smulkiai nupasakoti.

Johnas Locke'as 1690 metais savo kūrinyje *Esė apie žmogaus intelektą* pasiūlė mintį, kad protas yra *tabula rasa*, kol jo nepasiekia per pojūčius įgyta informacija. Šis vadinamasis „pojūčių vaiky-masis“ buvo labai populiarus tarp XVIII amžiaus filosofų ir racionalistų, įskaitant ir Bonnet. Jis suvokė smegenis kaip „sudėtingos struktūros organą ar veikiau skirtingų organų grupę“. Kiekvienas iš šių skirtingų „organų“ turėjo tik jam būdingą funkciją.

Tais laikais toks modulinis požiūris į smegenis buvo laikomas radikaliu, nes daugelis manė, kad jų struktūra ir funkcijos yra nekintančios ir neturėtų būti skiriamos. Taigi, pasak Bonnet, jo senelio haliucinacijos buvo tęstinis aktyvumas už regą atsakingose smegenų dalyse, tačiau ta smegenų veikla rėmėsi atmintimi, nes jau nebegalėjo remtis pojūčiu. Bonnet, kuris, pablogėjęs regėjimui, vėliau taip pat patyrė panašių haliucinacijų, 1760 metais išleido trumpą Lullino išgyvenimų aprašymą *Essai analytique sur les facultes de l'dme*. Šioje knygoje buvo kalbama apie įvairių jutimų ir psichinių būsenų fiziologinį pagrindą, tačiau autentiškas aštuoniolikos sąsiuvinio puslapių Lullino pasakojimas vėliau pradingo ir buvo rastas tik praėjus šimtui penkiasdešimčiai metų, XX amžiaus pradžioje. Douwe'as Draaisma neseniai išvertė Lullino pasakojimą ir įdėjo jį į savo knygą, skirtą Charles'io Bonnet sindromui, pavadinimu

*Disturbances of the Mind.** Kitaip nei Rozali, Lullinas dar nebuvo visiškai praradęs regėjimo ir jo haliucinacijos tarsi užstojo realybės vaizdus. Draaisma Lullino pasakojimą apibendrina taip:

1758 metų vasarį jo regos lauke atsirado keistų objektų. Viskas prasidėjo nuo dalyko, panašaus į mėlyną nosinaitę, kurios kampuose buvo po nediduką geltoną apskritimą. Nosinė sekė kiekvieną jo akių judesį. Kai Lullinas žiūrėdavo į sieną, jos apmušalus ar lovą, nosinaitė uždengdavo visus kambaryje esančius objektus. Lullino protas buvo šviesus ir jis nė trumpai nebuvo patikėjęs, kad aplink jį iš tiesų skraido mėlyna nosinė.

Vieną rugpjūčio dieną jį aplankė dvi vaikaitės. Lullinas sėdėjo krėsele priešais židinį, o mergaitės stovėjo jam iš dešinės. Kairėje jis pamatė du jaunos vaikus, kurie vilkėjo puikius – raudoną ir pilką – apsiaustus, o jų skrybėlės buvo puoštos sidabru. „Kokių puikių džen-telmenų atsivedėte! Kodėl neišpėjote, kad jie ateis?“ Tačiau merginos prisiekė, kad nieko aplink nėra. Vaizdinys su dviem jaunuoliais taip pat greitai pradingo, kaip ir anksčiau matyta nosinė. Per porą savaičių jį aplankė dar daugiau įsivaizduojamų veikėjų. Tai buvo gražiai susišukavusios moterys, o kelios ant galvos turėjo po mažą dėžutę...

Šiek tiek vėliau, stovėdamas prie lango, Lullinas pastebėjo atriedantį vežimą. Jis sustojo prie kaimyno namo ir, Lullino nuostabai, ėmė vis didėti, kol pakilo iki namo pastogės, siekiančios trisdešimt pėdų nuo žemės, ir visa tai atrode proporcingai... Lulliną stebino jo matytų vaizdinių įvairovė. Kartą jis matė taškelių spiečių, kuris staiga pavirto skrendančių balandžių pulku, vėliau – būrį šokančių drugelių arba ore besisukančių ratą (panašų vaizdą

* Draaismos knygoje rašoma ne vien apie Charles'io Bonnet gyvenimą ir darbą, joje taip pat įspūdingai atkuriamas tuzino kitų neurologijos mokslui svarbių asmenų gyvenimas. Jų vardais dabar pavadinti sindromai: Georges'o Gilles'io de la Tourette'o, Jameso Parkinsono, Aloiso Alzheimerio, Josepho Capgraso ir kt.

galima išvysti ant prielaukoje esančių kranų). Vaikščiodamas po miestą, Lullinas sustojo pasigrožėti milžiniškais pastoliais. Grįžęs namo, jis išvydo tuos pačius pastolius stovinčius svetainėje, tik jie jau buvo visai mažičiai – nesiekė nei pėdos.

Lullinas patyrė, jog CBS* sukeltos haliucinacijos užeidavo ir praeidavo – jo paties haliucinacijos tęsėsi porą mėnesių, kol galop visiškai pradingo.

Rozali atveju haliucinacijos nurimo po poros dienų, taip pat paslaptiniai, kaip ir prasidėjo. Praėjus beveik metams vėl sulaukiau slaugytojų skambučio: jos teigė, kad Rozali buvo „klaikios būsenos“. Vos mums susitikus Rozali ištarė žodžius: „Staiga, lyg iš giedro dangaus, kerštaudamas grįžo Charles’is Bonnet.“ Ji papasakojo, kaip prieš porą dienų „aplink ėmė vaikštinėti figūros; jų kambaryje vis daugėjo. Sienos pavirto dideliais vartais, pro kuriuos pasipylė šimtai žmonių. Moterys buvo pasipuošusios, dėvėjo gražias žalias skrybėles, puošnius auksinius kailinius, tačiau vyrai buvo siaubingi – dideli, grėsmingi, abejotinos reputacijos, netvarkingi; judino lūpas tarsi kalbėtų.“

Tą akimirką Rozali neabejojo vizijų tikroviškumu. Ji jau buvo pamiršusi, kad serga Charles’io Bonnet sindromu. Rozali man pritarė: „Aš taip išsigandau, kad negalėjau nustoti rėkti: „Išvarkite juos iš mano kambario, atverkite tuos vartus! Išvarkite juos ir užverkite vartus!“ Ji išgirdo slaugytoją sakant: „Ji ne viso proto.“ Po trijų dienų Rozali man pasakė: „Man atrodo, kad žinau, kas tai sukėlė.“ Pasak jos, savaitės pradžia buvo siaubingai varginanti ir kupina streso, mat jai teko ilgai ir nepatogiai keliauti į Long Ailandą pas

* Charles’io Bonnet sindromas. (Vert. past.)

gastroenterologą. Grįždama atgal, ji pargriuvo ant nugaros. Rozali grįžo po kelių valandų sukręsta, netekusi skysčių ir išsekusi. Ji buvo paguldyta į lovą ir giliai užmigo. Kitą rytą ji pabudo regėdama siaubingas vizijas, kurios tęsėsi trisdešimt šešias valandas – žmonės ėmė plūsti per jos kambario sienas. Paskui ji pasijuto šiek tiek geriau ir ėmė po truputį suvokti, kas jai darosi. Netrukus Rozali paprašė jauno savanorio, kad šis internete surastų sindromo aprašymą ir išdalintų kopijas slaugos namų darbuotojams, kad šie suprastų, kas jai nutiko.

Po poros dienų vizijos pradėjo silpnėti, o kai ji kalbėdavosi su kitais žmonėmis arba klausydavosi muzikos, netgi visai išnykdavo. Pasak Rozali, jos haliucinacijos tapo „kuklesnės“ ir dabar atsiradavo tik vakare, jeigu ji sėdėdavo tyloje. Tai man priminė ištrauką iš Prousto *Prarasto laiko beieškant*, kur jis rašo apie Kombrė bažnyčios varpus ir kaip jų garsas dieną rodydavosi duslesnis, tačiau puikiai skambėdavo nurimus dienos klegesiu ir triukšmūi.

Iki dešimtojo dešimtmečio Charles'io Bonnet sindromas buvo laikomas retu – medicininėje literatūroje galima buvo aptikti vos keletą atvejų*. Man, dirbančiam slaugos ir senelių namuose daugiau

* O galbūt taip tik atrodo. Neseniai aptikau nuostabią Trumano Abellio atskaitą, parašytą 1845 m. Šis gydytojas pradėjo akti apie penkiasdešimt devintuosius gyvenimo metus. Praėjus ketveriems metams, 1842 m. jis visiškai apako. Ir tai aprašė straipsnyje, kurį publikavo Bostono medicinos ir chirurgijos žurnalas. Abellis rašė: „Atsidūręs šioje situacijoje dažnai sapnuodavau, jog man grįžta regėjimas ir aš galiu matyti nuostabiausius peizažus. Ilgainiui sumažintus juos ėmiau matyti pabudęs: atsiradavo mažučiai, vieno kvadratinio metro nesiekiantys laukai su žalia žole ir daržovėmis, kai kurios jų vešėjo. Tai tęsdavosi apie tris minutes ir paskui išnykdavo.“ Be peizažų, jis regėjo ir galybę kitų iliuzijų, kurias kūrė vidinis žvilgsnis – Abellis nevartojo žodžio „haliucinacija“. Per kelis mėnesius jo vizijos pasidarė sudėtingesnės. Kartais jo „tylūs, tačiau įžūlūs lankytojai“ būdavo įkyrūs – trys ar keturi žmonės atsisėdavo ant jo lovos: „Jie prieidavo prie mano lovos krašto, pasilenkdavo virš manęs ir žiūrėdavo tiesiai į akis.“